

ВІДГУК

Офіційного опонента кандидата економічних наук, доцента

Ковінько Олени Миколаївни

на дисертаційну роботу Коваленко Катерини Сергіївни

«Диверсифікація товаропотоків підприємств в зовнішньоекономічній діяльності»

за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами

(за видами економічної діяльності)

I. Актуальність обраної теми дисертаційної роботи та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Інтеграція України зі світовою спільнотою в сукупності з трансформаційними змінами в ринковій економіці країни створюють сприятливі умови для розвитку діяльності вітчизняних підприємств. Доступ до сировинних та споживчих ринків стимулює суб'єктів господарювання до розширення власної діяльності. В цьому контексті диверсифікація набуває особливого значення. Насамперед, оскільки дозволяє відійти від концентрації на вузькоспеціалізованих процесах, урізноманітнити діяльність, покращити показники фінансової діяльності та зменшити рівень підприємницького ризику. Проте, неправильне застосування диверсифікації, як стратегії може призвести до руйнації технологічно-управлінської єдності підприємства, зниження конкурентоспроможності та складності управління компанією.

Незважаючи на те, що вивчення поняття «диверсифікація» почалось в 20-х роках в США, найбільш вагомі дослідження були зроблені в 60-80 рр. двадцятого століття. Проте, оскільки диверсифікація застосовується у багатьох сферах та напрямках економічної теорії, має велику кількість різновидів та способів реалізації, ця тема потребує додаткового вивчення. Актуальним завданням залишається розроблення теоретико-методичних та практичних засад диверсифікації товаропотоків підприємств в зовнішньоекономічній діяльності. Зважаючи на вище сказане та напрям дослідження наукової проблеми, можна вважати, що обрана тема дисертаційної роботи є актуальною, а проведене дослідження Коваленко К.С. – своєчасним.

Обраний напрямок дослідження Коваленко К.С. пов'язаний з науковим напрямком кафедри фінансів Національного університету «Львівська

політехніка» Механізми управління корпоративними фінансовими потоками в умовах глобалізації ринків», де автором обґрунтовано застосування диверсифікації як методу зменшення рівня природних, політичних, комерційних та валютних ризиків (акт впровадження від 29.08.2017 р.). Також, результати дисертаційної роботи були використані при виконанні науково-дослідної роботи кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка» за темою «Формування системи управління діяльністю організації на засадах врахування інтересів стейкхолдерів» (акт впровадження від 25.10.2017 р.). В межах теми, автором розвинуто метод управління диверсифікацією товаропотоків у зовнішньоекономічній діяльності підприємств на засадах врахування елемента розширення, застосування якого дає можливість розглядати систему управління як сукупність двох взаємозалежних елементів.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень дисертації

Сутність представлених у роботі положень відображає проблематику впровадження диверсифікації товаропотоків на підприємстві, постановку завдань дослідження, які ґрунтуються на розробці рекомендацій щодо диверсифікації товаропотоків підприємств в зовнішньоекономічній діяльності, а також рішень, результати яких представлені у друкованих виданнях України та іноземних держав.

Текст дисертацій та автореферату дає підставу зробити висновок про логічну побудову наукового дослідження, сформовані наукові висновки та рекомендації базуються на фактичному та статистичному матеріалі, значному переліку літературних джерел як вітчизняних так і іноземних науковців, законодавчих і нормативно-правових актів та власних аналітичних розрахунків. Інформаційною базою дисертаційної роботи виступали дані з Державної служби статистики України та відкрита фінансова та управлінська інформація з офіційних сторінок мережі Інтернет. Сукупність застосування таких різних джерел інформації дозволяє говорити про ґрунтовність результатів наукового дослідження.

Для досягнення мети та вирішення завдання дослідження, автором використані багатогранні методи дослідження. Зокрема, теоретичне узагальнення, систематизація та порівняльний аналіз (для визначення сутності

категорій «диверсифікація», «товаропотоки» та «зовнішньоекономічна діяльність», формування класифікації, визначення характеристик, видів та складових цих категорій – розділ 1); морфологічний аналіз – для уточнення понятійно-категорійного апарату під час виконання роботи (усі розділи дисертації); групування дослідження ефективності диверсифікації товаропотоків (розділ 1); бізнес-планування (для обґрунтування доцільності диверсифікації – розділ 2); аналітичний і структурно-логічний (для аналізування диверсифікації товаропотоків на підприємствах з виробництва харчових продуктів – розділ 3); аналогове моделювання – для розроблення методики розрахунку ефективності диверсифікації та унаочнення результатів моделювання (розділ 3); табличний та графічний – для наочного представлення теоретико-прикладного матеріалу роботи (усі розділи дисертації); аналіз і синтез – для вивчення об'єкта і предмета дослідження (усі розділи дисертації).

В дисертаційній роботі досліджені переваги застосування диверсифікації товаропотоків в зовнішньоекономічній діяльності. Проведений всебічний аналіз наукових джерел, який дозволив автору узагальнити підходи до трактування диверсифікації (с.35-43), а також охарактеризовано різновиди диверсифікації (с. 44-47). Особливої уваги заслуговує дослідження категорії «товаропотік», яке наведено на с.25-31.

На підставі вивчення теорії та практики робіт науковців в досліджуваній сфері, здобувачем були сформовані чотири групи оцінювання економічної ефективності диверсифікації товаропотоків підприємств в зовнішньоекономічній діяльності (с. 63). Слід відмітити здобутки Коваленко К.С. у формуванні видів економічних результатів від впровадження диверсифікації товаропотоків (с. 74).

У другому розділі дисертаційного дослідження, здобувач провів аналізування стану вітчизняних підприємств з виробництва харчових продуктів (с.64-95), тенденцій розвитку зовнішньоекономічної діяльності (с. 95-194) та ефективності впровадження диверсифікації вітчизняними харчовими підприємствами на основі моделі ADL/LC (с. 106-121).

Удосконалення методу управління диверсифікацією товаропотоків у зовнішньоекономічній діяльності підприємств на засадах врахування елемента розширення, застосування якого дає можливість розглядати систему управління як сукупність систем управління логістичними процесами та управління підприємством через проекти автором наведено у третьому розділі (с.161-175).

Запропоновані в роботі методичні розробки і висновки характеризуються суттєвим рівнем елементів наукової новизни, що підтверджує особистий внесок автора в економічну науку.

3. Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження і достовірність отриманих результатів, висновків, рекомендацій.

Зі змісту дисертаційної роботи можна зробити висновок, що викладені наукові положення розділів роботи цілком відповідають визначеній темі, предмету і об'єкту, які викладено у вступі, що підкреслює спрямованість основних елементів наукової новизни на досягнення мети дослідження.

1. На основі аналізування літературних джерел, автором розвинуто тлумачення категорії «товаропотік» (с. 26-29 дисертації та с. 5 автореферату), за яким товаропотік це вхідний та вихідний (мультисторонній) рух визначеної кількості та асортиментного складу товарів від виробника до споживача за певний період часу відповідним транспортом включаючи всі ланки дистрибуції, в процесі виконання логістичних операцій.

2. У дисертації удосконалено типологію товаропотоків підприємств (с. 30-35 дисертації та с. 5 автореферату), згідно з якою товаропотоки можна вирізнити за ознаками специфіки товару та специфіки потоку, у межах якої виділено класифікацію за регіональною ознакою та ідентифіковано характеристики національних та міжнародних товаропотоків.

3. Через те, що диверсифікація товаропотоків може мати різні за масштабами розміри, автором удосконалено процес кластеризації витрати на диверсифікацію товаропотоків підприємств у зовнішньоекономічній діяльності (с. 140-146 дисертації та с. 12-13 автореферату), за яким витрати доцільно розглядати у розрізі рівнів глибини диверсифікації, та розмежовувати витрати на розроблення диверсифікації та витрати на впровадження диверсифікації товаропотоків.

4. За результатами досліджень та власних доробок, автором пропонується дивергентний метод оцінювання економічної ефективності диверсифікації товаропотоків у зовнішньоекономічній діяльності підприємств (с.140, 189-190 дисертації), який дає можливість оцінити перспективність здійснення диверсифікації товаропотоків з позиції оптимальності часу реалізації (с.134-139 дисертації), глибини впровадження (с.140-146 дисертації), способу організації та максимізації фінансових та нефінансових результатів (с.73-74 дисертації).

5. Також автором розвинуто метод управління диверсифікацією товаропотоків у зовнішньоекономічній діяльності підприємств на засадах врахування елемента розширення (с. 13-14 автореферату), за яким систему управління доцільно розглядати як взаємозалежність двох елементів: управління логістичними процесами (с. 162-168 дисертації) та управління підприємством через проекти (с. 169-175 дисертації).

4. Практична цінність положень, результатів та висновків дисертаційної роботи

Представлена до захисту дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, у якій викладено авторський підхід оцінювання економічної ефективності диверсифікації товаропотоків підприємств в зовнішньоекономічній діяльності дивергентним методом.

Для науки мають цінність розвиток теоретичних підходів до визначення сутності понять «товаропотоки», «диверсифікація товаропотоків», удосконалення методу управління диверсифікацією товаропотоків підприємств в зовнішньоекономічній діяльності.

Практична цінність роботи полягає в можливості використання теоретичних розробок і практичних рекомендацій щодо диверсифікації товаропотоків підприємств в зовнішньоекономічній діяльності.

Вказані автором доробки знайшли застосування у діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання, зокрема: ТОВ «Аква-Поляна» (довідка № 674 від 16.12.2016 р.), ТзОВ «Напої Плюс» (довідка № 104 від 19.11.2016 р.).

Основні наукові результати дисертації, а також відповідні елементи наукової новизни достатньо аргументовані і наведені у 17 наукових працях, серед яких: 6 статей у наукових фахових виданнях України (з них 5 у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз даних), 2 статті у наукових періодичних виданнях іноземних держав та 9 тез доповідей на конференціях. Загальний обсяг публікацій становить 4,74 д. а., з яких особисто автору належить 4,16 д. а.

5. Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Наряду з позитивною оцінкою дисертаційної роботи Коваленко К.С., є ряд зауважень, що носять як дискусійний, так і рекомендаційний характер:

1. У п.1.2. автором детально розглянуто визначення та класифікація категорії «диверсифікація» (с. 36-47 дисертації). Доцільно було б представити порівняння різних поглядів науковців в узагальнюючій схемі.

2. У другому розділі, п. 2.2. автор здійснює аналізування експортних та імпорتنних товаропотоків окремих харчових продуктів (с. 98-102 дисертації), проте виникає питання, чому були обрані саме такі харчові продукти (табл. 2.7. та табл. 2.8, с. 100 та с.101 дисертації).

3. Дослідження ефективності застосування диверсифікації вітчизняними харчовими підприємствами представлено в п.2.3 (с. 105-121). З практичної точки зору, варто було б розглянути також підприємства, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність.

4. Одна з частин дивергентного методу оцінювання економічної ефективності диверсифікації товаропотоків у зовнішньоекономічній діяльності підприємств з позиції оптимальності часу впровадження розкрита у п.3.1 (с. 134-139). Для більш практичної значущості варто було б розглянути вказаний математичний розрахунок на підприємствах, у діяльність яких були впровадженні основні результати дисертаційної роботи.

5. У п.3.3. представлено метод управління диверсифікацією у зовнішньоекономічній діяльності підприємств на засадах врахування елемента розширення (рис. 3.16, с. 163 та табл. 3.12 с. 174 дисертації), проте потребує пояснення поняття управління диверсифікацією товаропотоків.

В цілому, вищенаведені зауваження не зменшують наукової цінності та значущості представлених у дисертації теоретико-концептуальних та науково-практичних результатів.

6. Загальний висновок

Дисертаційна робота Коваленко К.С. є самостійно виконаним науковим дослідженням, завершеним, таким, що містить елементи наукової новизни та важливі практичні рекомендації. Наведені в дисертації результати мають наукову та практичну значимість для подальшого розвитку економічної науки, а саме для вирішення теоретичних та прикладних завдань щодо диверсифікації товаропотоків підприємств в зовнішньоекономічній діяльності.

Тема роботи, об'єкт та предмет дослідження, її зміст, а також положення та висновки відповідають паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Автореферат і публікації автора відображають зміст дисертаційної роботи. Зміст автореферату дисертації є ідентичним основному змісту роботи. В опублікованих працях автора повною мірою відображені основні положення дисертаційної роботи.

За змістом, важливістю та спектром вирішених проблем дисертаційна робота «Диверсифікація товаропотоків підприємств в зовнішньоекономічній діяльності» відповідає вимогам МОН України до дисертацій, що подані на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук відповідно до пп. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р, а її автор, Коваленко Катерина Сергіївна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

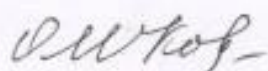
кандидат економічних наук, доцент

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного

університету,

доцент кафедри маркетингу та реклами

 О.М. Ковінько

Т.в.о. директора

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного

університету,

д.е.н.

 Л.Б. Мартинова